

ושחטו פתח אהל מועד (זבחים נה)

גליון 472

בדרף נה: דאמר רב יהודה אמר שמואל שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אהל מועד, בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול.

ונחלקו הראשונים אם דין זה נאמר רק בשלמים או בכל הקרבנות. ברש"י (לקמן סא.) כתב דשלמים דוקא קאמר, ואילו בתוס' (שם בד"ה קודם שיעמידו) כתבו דדין זה נאמר בכל הקרבנות.

ולכאורה גדר דין זה של דלתות פתוחות הוא שמקום השחיטה הוא בעזרה באופן שהיא פתוחה להיכל, דרך ע"י שהוא פתוח להיכל מקבל המקום דין שאפשר לשחוט בו, שהוא יונק קדושתו ממנו.

ולפי"ז כתב במנחת חינוך (מצוה קמא אות ה) ונראה פשוט דאם שחט בהיכל כשר אפילו דלתות ההיכל נעולים כיון ששוחט בהיכל, דדוקא בעזרה צריך שיהיה פתוח להיכל אבל בהיכל עצמו פשוט שכשר.

ובזה מובן הא דבעי בגמ' גובהה מהו אי חשיב תל כהפסק, דהיות והמקום מקבל הכשר דרך הפתח להיכל, אז בעינן שיהיה מול הפתח ממש, ואם יש הפסק, אולי לא ניתן לשחוט שם.

והקשה הגרי"ז דביומא סב: מבואר שאם שחט שלמים בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל פטור כי אינם ראויים לבוא לפתח אהל מועד, דמחוסר פתיחה. והרי לפי המנחת חינוך אם שחט בהיכל כשר גם אם הדלתות סגורות, וא"כ הוי ראוי לפנים, ואמאי פטור בחוץ.

ועל כן הסיק הגרי"ז דיש שני דינים בפתיחת דלתות ההיכל, חדא שמקום השחיטה הוא בעזרה כשהיא מול היכל פתוח, ועוד דין דבעינן שהדלתות יהיו פתוחות בשעת השחיטה, וכל שאינן פתוחות לא מיקרי פתח אהל מועד. ולכן אף בהיכל עצמו א"א לשחוט בזמן שהדלתות נעולות.

ובשפת אמת (מנחות ח) הסתפק בזה, שכתב יש לעיין בהא דקיי"ל שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולים, בנשחטו בהיכל אי כשרים כיון דבפנים היא או נימא דמ"מ גזירת הכתוב הוא דצריך להיות פתוחין אע"ג דנשחטו בפנים וצ"ע. ולדבריו הצד לפסול הוא מגזיה"כ אבל לגרי"ז הוא דין נוסף וכנ"ל.

והנה יש מחלוקת תנאים אי קדושת היכל ואולם אחת היא או לא. ולמ"ד דקדושת היכל ואולם קדושה אחת, כשכתוב פתח אהל מועד אתרוייהו הוא דכתיב (ופתח האולם גם נחשב פתח אהל מועד). והקשה הגרי"ז דלדידיה סגי שתהא השחיטה נגד פתח האולם, והוא תמיד פתוח שהרי לא היו לו דלתות, וא"כ גם אם דלתות ההיכל סגורות, אפשר לשחוט בעזרה, ואמאי נאמר שאם שחט בזמן שהדלתות סגורות, פסול. ובמנחת חינוך כתב דאין הכי נמי דלמ"ד קדושת היכל ואולם אחת היא יכול לשחוט בעזרה גם אם דלתות העזרה נעולות, והגמ' לא קאמר דפסול אלא למ"ד דקדושת האולם אינה כקדושת ההיכל.

ובליקוטי הלכות (בדרף נה:) הקשה דברמב"ם משמע דס"ל דקדושת היכל ואולם חדא היא, ואעפ"כ פסק להאי דינא דשלמים ששחטן קודם פתיחת ההיכל פסול.

ויישב הגרי"ז לפי דרכו דאמנם האולם פתוח ונחשב העזרה למקום שאפשר לשחוט בו אבל מחמת הדין הנוסף שצריכים שהדלתות יהיו פתוחות הקרבן פסול.

ולכאורה היה מקום לתרץ באופן אחר, דדילמא הא דקדושת אולם והיכל חדא היא, היא מחמת שהאולם טפל להיכל, וממילא כל זמן שהדלתות נעולות אין לאולם קדושת היכל, ולכן אם הדלתות נעולות א"א להכשיר את הקרבן מחמת פתח האולם כי בזמן שהוא מנותק מהיכל אין לו קדושת היכל וממילא לא שייך לשחוט אז בעזרה, ומיושבת שיטת הרמב"ם.

אבל כנראה, לא שייך לתלות קדושת המקום אי הוו הדלתות נעולות, דאם יש לאולם קדושת היכל אז הפשט הוא שהוא קדוש מצד עצמו עם קדושת היכל, ואינו תלוי בהיכל, וזה לא יהיה תלוי כל הזמן אם הדלתות פתוחות או סגורות, דהקדושה היא בעצם המקום, ולא הוי מיתלי תלוי לפי המצב, וצ"ע.

והנה בחי' הרשב"א (שבועות טז) כתב הא דאמר ר' יהושע שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית כור איכא למידק דהא שחיטת קדשים צריכה פתיחת דלתות וכדדרשינן אל פתח אהל מועד, בזמן שהפתח פתוח ולא בזמן שהוא נעול. וי"ל דהתם בזמן שהיה הבית קיים דאיכא פתח ואיכא דלתות. הקשה הרשב"א שאם אין בית איך אפשר לקיים הדין של מול הפתח כשאין פתח. ותירץ שדין זה לפתוח קיים רק כשיש פתח. וצ"ב בקושייתו דהא הדין דפתיחת דלתות הוא שייראה מקום ההיכל ולא ימנעו הדלתות את ראיית ההיכל ממקום השחיטה, וכיון דליכא בית ממילא הוי כנגד ההיכל שאין שום דבר שחוצץ.

וביאר הגרי"ז כנ"ל דחוצץ מהדין של קביעות מקום מול ההיכל נאמר עוד דין בדלתות דבעינן שיהיו פתוחות בשעת שחיטה, ולכן גם כששוחט בהיכל פסול אם הדלתות סגורות, וממילא סבר הרשב"א בקושייתו דגם בזה"ז הרי חסר פתיחת הדלתות ולכן הקשה איך אפשר להקריב. ותירץ דדין זה נאמר רק באיכא בית ויש דלתות, אז צריכות שיהיו פתוחות אבל כשאין בית ואין דלתות אין צ"ל פתוחות.

ובליקוטי הלכות (בסוגיין) כתב החפץ חיים בזבח תודה דנראה פשוט שאם בנוי איזה בנין על מקום ההיכל כמו שמצוי היום בעו"ה שוב אסור להקריב קרבנות על המזבח דהלא עכ"פ איננו שוב נגד חלל פתח אהל מועד. אמנם אחר כתבי זה מצאתי בחי' הרשב"א דכתב דכל זה בשיש אהל מועד בעינן שיהיה נגד פתחו משא"כ כשאין בית, ולפי"ז אפשר דגם היום כשר.

למד החפץ חיים בתירוצו של הרשב"א שהיום שאין בית אין דין של פתח אהל מועד, וממילא מותר לשחוט גם אם המקום מכוסה. ולפי הגרי"ז הרשב"א איירי כשהמקום פתוח לגמרי ומצד המקום הוא כשר אבל היות ויש דין נוסף דבעינן דלתות פתוחות הקשה שסוף סוף אין כאן דלתות פתוחות וממילא פסול. ותירץ הרשב"א שהיום שאין דלתות א"צ שיהיו פתוחות. אבל עדיין צ"ל המקום פתוח למקום המקדש, ולכן אם יש בנין המכסה את המקום, לא יוכל לשחוט, ודלא כהחפץ חיים.

והחפץ חיים למד שיש דין אחד שיהא מול ההיכל, וחידש הרשב"א שאין דין זה קיים אלא כשיש בית המקדש ויש דלתות. ולכן לא איכפת לן גם אם המקום מכוסה. ולחפץ חיים צ"ע מה היתה ההו"א של הרשב"א בקושייתו. וע"כ למד דבעינן דלתות פתוחות כדי להכשיר את המקום דבלא"ה המקום פסול. וחידש בתירוצו שזה רק אם יש היכל. אבל הכל דין אחד שצריך שיהא פתוח להיכל.

אבל לפי הגרי"ז קושיית הרשב"א היתה מחמת הדין השני שצריך שיהיו דלתות פתוחות. ותירץ שדין זה לא קיים אם אין בכלל בית. אבל הדין הראשון לכאורה כן קיים ולכן באופן שיש בנין והמקום מכוסה לא יוכל לשחוט שם היום.

והנה בריש עירובין הקשה בחי' הר"ן למה לי קרא (בשלמים) תיפוק לי שאין דבר קודם לתמיד של שחר אלא קטרת בלבד ואלו במסכת תמיד תנן לא היה שוחט את התמיד עד שהיה שומע קול שער הגדול שנפתח. ולדידי לא קשיא דמשמע דתמיד משלמים גמרינן ליה (דס"ל כתוס' שדין זה נלמד בשאר קרבנות משלמים ודלא כרש"י דס"ל שהוא דין רק בשלמים). וכי תימא אם כן אמאי לא כתביה רחמנא גבי תמיד שהוא קרבן ראשון. איכא למימר דהוה אמינא דדוקא לקרבן ראשון צריך פתיחת דלת אבל מכאן ואילך אפילו נסגר כשרין, משום הכי כתביה בשלמים, ומינה ילפינן לכל הקרבנות כולן, עכ"ל.

גם התוס' (בסוף ד"ה שלמים וכו') תירצו דאיצטריך כשפתחו וחזרו וננעלו, עכ"ל. ואשמועינן דפסול גם בשלמים. אבל הר"ן לא כתב דהו"א שהוא דין רק בתמיד וקמ"ל שהוא פסול גם בשלמים אלא הו"א דדי לפתוח לפני הקרבן הראשון והיינו שזה יועיל לכל היום. וקמ"ל שדין זה קיים כל הזמן. וצ"ב מה ההו"א שפתיחה חד פעמית תועיל. ולכאורה יש כאן ראייה נוספת ליסוד הגרי"ז שיש דין דבעינן מעשה פתיחת הדלתות, ולכן היה ס"ד דדי לעשות כן בתחילת היום, דאילו היה הדין פתיחה רק כדי להכשיר את המקום איך תועיל פתיחה פעם אחת לכל היום. ואולי זה גופא התחדש בלימוד שיש דין נוסף שיהיה המקום מול הקודש ולכן לא די במעשה חד פעמי אלא בעינן שתמיד יהיה פתוח. אבל עכ"פ חזינן שיש דין בדלתות לעשות בהן מעשה פתיחה. (ועי' נפש טובה ח"ב בסוגיין בעמ' תקלז שדייק כן משאר תירוצי התוס' שלא תירצו כתירוץ האחרון).